

Warszawa, dnia 18 sierpnia 2008 r.

RPO-594497-VII-713/08/ED/KMP

I n f o r m a c j a
o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Areszcie Śledczym w Poznaniu
(Wyciąg)

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniach 15-16 lipca 2008 r. do Aresztu Śledczego w Poznaniu, przy ul. Młyńskiej 1 (zwanego dalej Aresztem) udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich. Wykonując działania Krajowego Mechanizmu Prewencji, pracownicy Biura RPO sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, dokonując oceny pod względem ochrony osadzonych przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem. Celem wizytacji było również zweryfikowanie zakresu realizacji zaleceń, wydanych przez pracowników Biura Rzecznika w wyniku wizytacji Aresztu przeprowadzonej w dniach 23-24 października 2003 r.

Przeprowadzając wizytację zapobiegawczą Krajowego Mechanizmu Prewencji przedstawiciele Rzecznika:

- wysłuchali informacji o funkcjonowaniu Aresztu Śledczego i jego podstawowych problemach, udzielonej przez Zastępcę Dyrektora jednostki;
- dokonali oglądu całej jednostki, w tym obejrzeliby wybrane losowo cele mieszkalne, cele zabezpieczające, cele do wykonywania kary dyscyplinarnej osadzenia w celi izolacyjnej, łaźnie, świetlice, pola spacerowe, a także pomieszczenia ambulatorium, ośrodka diagnostycznego i szpitala. Osoby wizytujące sprawdziły również warunki, w jakich transportowane są osoby pozbawione wolności poprzez ogląd samochodów Służby Więziennej;
- przeprowadzili w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi i tymczasowo aresztowanymi oraz z funkcjonariuszami i pracownikami Aresztu;

- przeprowadzili we wszystkich pawilonach, na podstawie kwestionariusza, rozmowy w cztery oczy z 14 dobranymi losowo osadzonymi.

W oparciu o powyższe czynności pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich poinformowali dwóch Zastępców Dyrektora Aresztu o wynikach dokonanych ustaleń, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

2. Charakterystyka jednostki

Pojemność Aresztu Śledczego w Poznaniu wynosi ogółem 1097 miejsc, w tym 662 miejsca w Areszcie. Funkcjonujący przy Areszcie szpital posiada 99 miejsc. Ponadto, trzy oddziały zewnętrzne Aresztu dysponują łącznie 336 miejscami, przy czym ilość miejsc zakwaterowania w Oddziale Zewnętrznym w Poznaniu obejmuje 203 miejsca, w Oddziale Zewnętrznym Aresztu w Rosnowie 82. zaś w Oddziale Zewnętrznym w Baranowie 51 miejsc.

Przebywające w Areszcie Śledczym w Poznaniu osoby pozbawione wolności są zaliczane do różnych grup klasyfikacyjnych: młodocianych (M), odbywających karę po raz pierwszy (P) i recydywistów (R). W czasie wizytacji cel i przeglądu kart tożsamości osadzonych nie stwierdzono osadzenia tymczasowo aresztowanych i skazanych z różnych grup klasyfikacyjnych we wspólnej celi mieszkalnej.

3. Ogląd jednostki

Przeprowadzony ogląd całego terenu Aresztu i pomieszczeń w pawilonach mieszkalnych, w tym wizytacja cel oraz uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły m.in. stwierdzić, że:

- a. największym problemem Aresztu jest przeprowadzenie remontu budynku penitencjarnego III (C), który został wzniesiony około 1907 r., wobec czego dobudowywanie w nim dodatkowych ścianek, przykładowo wokół kącików sanitarnych, powoduje zagrożenie dla konstrukcji budynku. Większość kącików sanitarnych nie jest więc w tym budynku zabudowana;
- b. ambulatorium jest w trakcie remontu, nie odnotowano pilnej potrzeby zakupienia dodatkowego sprzętu;

- c. remontu wymaga również kuchnia Aresztu, co nie będzie jednak możliwe bez wsparcia finansowego organów nadrzędnych;
- d. przywrócone na oddziałach świetlice wyposażone zostały w stół do tenisa i telewizor;
- e. Oddział dla niebezpiecznych dysponuje łaznią z 3 stanowiskami, gabinetem zabiegowym, pokojem wychowawcy i psychologa. Na korytarzu oddziału zorganizowano zamykane szafki, w których osadzeni mogą przechowywać artykuły zakupione w kantynie. Areszt zorganizował 5 małych spacerników, na jednym nich postawiono stół do ping-ponga. Zmieniana jest również kolorystyka ścian w poszczególnych boksach, na żywo-zieloną, co znacznie poprawia ich wygląd. Prace malarskie wykonywane są przez artystów z funduszy postpenitencjarnych. Przy polach spacerowych dla osadzonych niebezpiecznych zorganizowano salę widzeń;
- f. zostały wydzielone cele dla palących i niepalących. W poszczególnych oddziałach respektowane jest rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 listopada 1996 r. w sprawie określenia zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w obiektach zamkniętych podległych Ministrowi Sprawiedliwości. W tzw. celach transportowych oraz w samochodach Służby Więziennej wprowadzono zakaz używania wyrobów tytoniowych, co odnotowano w Porządku wewnętrznym jednostki;
- g. stan cel mieszkalnych jest ogólnie dobry i utrzymuje się w nich czystość. Wyposażono je w wymagany sprzęt. Stan materaców, koców, prześcieradeł i pościeli, ręczników i ścierek nie budził zastrzeżeń. Jedyne cele niewyremontowane w pawilonie C są w złym stanie, z widocznymi zawilgoceniami, zniszczoną podłogą i otwartymi kącikami sanitarnymi. Brakuje cel, które byłyby dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- h. wszystkie cele do wykonywania kary dyscyplinarnej osadzenia w celi izolacyjnej oraz cele zabezpieczające zostały wyposażone zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami;
- i. łaznie wyposażone są odpowiednio, podłoga i ściany zostały wyłożone płytkami, nie odczuwa się uciążliwego zaduchu;
- j. ekumeniczna kaplica wygląda bardzo estetycznie. Odprawiana jest w niej

- katolicka msza św., zaś świadkowie Jehowy, Zielonoświątkowcy, czy przedstawiciele innych wyznań przychodzą indywidualnie do osadzonych;
- k. ośrodek diagnostyczny został wyremontowany. Ośrodek został powiększony w 2008 r. i dysponuje aktualnie 44 miejscami, co oznacza, że jest to największy ośrodek diagnostyczny w Polsce. W dniu wizytacji widoczne było zaangażowanie kierowniczkę ośrodka w codzienną pracę, życzliwość do zgłaszanych przez osoby pozbawione wolności problemów, dzięki czemu atmosfera w oddziale jest bardzo dobra. Z informacji udzielonej przez kierowniczkę ośrodka wynika, że cudzoziemcy trafiają do niego bardzo rzadko, najczęściej pochodzenia romskiego lub rosyjskojęzyczni. Ośrodek dysponuje swoją łaźnią z dwoma prysznicami (w dniu wizytacji bardzo czysta) oraz świetlicą, wyposażoną w rowery stacjonarne, drążek do ćwiczeń, odtwarzacz CD i magnetowid;
 - l. oddział półotwarty zorganizowano w odremontowanym całkowicie budynku. Stan całego oddziału i wszystkich jego pomieszczeń jest bardzo dobry. Zorganizowane na parterze budynku warsztaty zapewniają osadzonym bardzo dobre warunki pracy;
 - m. sala widzeń dysponuje 38 stanowiskami, co powoduje, że w czasie pełnego wykorzystania panuje w niej tłok. Tuż obok zorganizowano 4 stanowiska do udzielania widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą;
 - n. pomieszczenia do czynności procesowych zostały zorganizowane na pierwszym piętrze budynku A, z dwoma pokojami wyposażonymi w kraty uniemożliwiające bezpośredni kontakt z osadzonym oraz trzema zapewniającymi spotkania przy stoliku; pomieszczenia Zakładu Opieki Zdrowotnej zostały odremontowane i wyposażone w nowy sprzęt, a jego trzy oddziały szpitalne: dermatologiczny, psychiatrii sądowej oraz internistyczny, są w dobrym stanie. Od 2006 r. nie funkcjonuje pracownia protetyczna, a osadzeni są zaopatrywani w protezy przez publiczną służbę zdrowia.

4. Rozmowy przeprowadzone z osadzonymi.

Rozmowy z osobami pozbawionymi wolności zostały przeprowadzone ze szczególnym uwzględnieniem osadzonych powyżej 60 roku życia, niepełnosprawnych, cudzoziemców, jak również przebywających w oddziale dla osób stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu. Ponadto, przeprowadzono rozmowy z osadzonymi, wobec których w okresie ostatnich 6 miesięcy stosowano środki przymusu bezpośredniego oraz w stosunku do których wymierzono karę dyscyplinarną osadzenia w celi izolacyjnej. Łącznie przeprowadzono 14 rozmów z losowo wybranymi osobami, przy czym odbyły się one w odrębnych pomieszczeniach, w sposób, który uniemożliwiał osobom postronnym zapoznanie się z treścią odpowiedzi udzielanych przez osoby pozbawione wolności.

Przeprowadzone rozmowy dostarczyły opinii w przedmiocie przestrzegania podstawowych praw osób pozbawionych wolności i atmosfery panującej w Areszcie. W przeważającej większości osadzeni pozytywnie oceniali realizację przysługujących im uprawnień. Nieliczne były oceny negatywne, a zgłoszone zarzuty i uwagi dotyczyły:

- 1. w zakresie warunków panujących w celi mieszkalnej:** niezabudowanych kąpoków sanitarnych, braku ciepłej wody w celach, zainstalowanych przesłon na oknach, które nie przepuszczają powietrza oraz ogólnie złych warunków w celach niewyremontowanych;
- 2. żywienia:** niesmacznego, mało urozmaiconego, określając je w przeważającej większości jako znośne (osadzeni podkreślali jednak, że od 2007 r. żywienie w Areszcie poprawiło się);
- 3. warunków dokonywania zakupów na wypiszę:** pojedyncze uwagi na temat za wysokich cen, ubogiego asortymentu, braku możliwości zwrotu popsutego sprzętu (grzałki);
- 4. mycia się i kąpieli:** nie przystosowania łaźni dla niepełnosprawnych, zimnej wody w celi, zbyt krótkiego czasu na umycie się oraz zbyt rzadkich kąpieli;
- 5. opieki zdrowotnej:** braku kontaktu z lekarzem (opinia osadzonego w wieku powyżej 60 roku życia), lekceważenia problemów zdrowotnych, odmowy skierowania na rehabilitację;

6. **korespondencji, paczek i widzeń:** braku możliwości przesłania paczek higienicznych, jednorazowo zbyt dużej ilości osób na sali widzeń, korzystania z aparatu telefonicznego przy pomocy osoby drugiej ze względu na fakt poruszania się na wózku inwalidzkim i zbyt wysokiego umiejscowienia telefonu (pojedyncza uwaga osoby niepełnosprawnej), długiego okresu oczekiwania na korespondencję;
7. **korzystania ze spacerów:** braku możliwości korzystania ze spacernika ze względu na trudności z pokonaniem schodów (dot. osadzonych powyżej 60 roku życia oraz niepełnosprawnych), małych pól spacerowych (pojedynczy zarzut);
8. **korzystania z prasy, książek i zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych:** braku nowych tytułów książkowych oraz publikacji w językach obcych, zlokalizowania świetlicy na innym oddziale, wobec czego osoby schorowane oraz niepełnosprawne mają utrudniony do niej dostęp, braku świetlicy na oddziale dla niebezpiecznych;
9. **traktowania przez funkcjonariuszy i karania dyscyplinarnego:** uznawania osadzonego za winnego niezależnie od sytuacji, nie uwzględniania wniosków związanych z obroną, brania pod uwagę wyłącznie stanowisk funkcjonariuszy;
10. **stosowania środków przymusu bezpośredniego:** niezasadnego ich użycia (pojedyncza uwaga);
11. **postępowania z cudzoziemcami:** trudności w porozumiewaniu się z funkcjonariuszami Służby Więziennej, braku zainteresowania ich sytuacją ze strony konsulatu.

5. Ocena traktowania osób pozbawionych wolności

Ogląd poszczególnych oddziałów pozwala stwierdzić, że atmosfera w Areszcie jest dobra, relacje między osadzonymi, a wychowawcami i oddziałowymi prawidłowe. Funkcjonariusze Służby Więziennej angażują się w wykonywane obowiązki, co zostało wyrażone pozytywną oceną ich pracy przez osadzonych.

7. Wnioski i zalecenia

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwoliły uznać, że - generalnie rzecz biorąc - w Areszcie Śledczym w Poznaniu przestrzegane są prawa osób pozbawionych wolności. Traktowani są oni z poszanowaniem godności ludzkiej. Okoliczności, które mogą ewentualnie prowadzić do okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania dotyczą osadzania niepełnosprawnych. Należy bowiem stwierdzić, że budynek, w którym przebywają osadzeni niepełnosprawni, nie jest przystosowany do umieszczania w nim tej grupy osadzonych. Cele nie są dostosowane do potrzeb tych osób, woda ciepła nie jest do nich doprowadzona, a usytuowanie, przy braku windy, w zasadzie pozbawia ich możliwości korzystania z wielu uprawnień (spaceru, zajęć kulturalno-oświatowych). Zasadne byłoby więc zaplanowanie przystosowania kilku cel dla potrzeb osób niepełnosprawnych, tak aby nie ograniczać ich praw i zapewnić godne warunki bytowe.

Należy natomiast stwierdzić, iż od dnia wizytacji Aresztu przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich w 2003 r. Areszt uporał się z problemem ogromnego przeludnienia, który w tamtym czasie utrzymywał się permanentnie.

Na względzie należy mieć jednak przeprowadzenie remontu kuchni oraz kontynuowanie remontu budynku C. Organy nadrzędne powinny wesprzeć jednostkę w tych przedsięwzięciach.

Pracownicy Biura Rzecznika oczekują, że Kierownictwo Aresztu Śledczego oraz organy nadrzędne odniosą się do odnotowanych w niniejszej informacji uwag i wniosków, które dotyczą bieżącej działalności jednostki.

Dyrektor Aresztu Śledczego w Poznaniu ustosunkowując się do ww. uwag poinformował, że obecnie jest remontowany pawilon C (odmalowywanie cel mieszkalnych) oraz ambulatorium. Dodał przy tym, że ze względu na bardzo zły stan stropów ww. pawilonu zgłoszono do Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Poznaniu konieczność kompleksowego remontu tego pawilonu, ponowiono również prośbę o przeprowadzenie remontu kuchni jednostki. Ponadto, w roku 2009 rozpoczną się prace mające na celu likwidację barier architektoniczno-technicznych dla osób

niepełnosprawnych w pawilonie A.

Z pisma Dyrektora wynika również, iż od stycznia 2008 r. nie można pozyskać lekarza do pracy w ambulatorium, pomimo ogłoszeń w pismach medycznych, ogólnodostępnych czasopismach, Wielkopolskiej Izbie Lekarskiej i na stronach internetowych. Dyrektor wyjaśnił, że wzrost uposażenia lekarzy w cywilnych placówkach służby zdrowia spowodował, iż praca w jednostce penitencjarnej jest niekonkurencyjna.

W przedmiocie uwag zgłoszonych przez osadzonych Dyrektor Aresztu podkreślił, że zostało złożone zamówienie na dodatkowy aparat telefoniczny dla osób niepełnosprawnych w Telekomunikacji Polskiej S.A. – zostanie zamontowany do dnia 15 października 2008 r., natomiast uwagi dotyczące zbyt długiego oczekiwania na korespondencję, zdaniem Dyrektora, są nieuzasadnione, ponieważ korespondencja przekazywana jest bezzwłocznie osadzonym. Wyjaśnił również, że stan biblioteki co roku powiększany jest o nowe pozycje, jednakże z uwagi na szczupłość budżetu nie jest to liczba zadowalająca osadzonych. Przy planowaniu wydatków na następne lata wzięta zostanie pod uwagę potrzeba zakupu większej liczby książek i publikacji w obcych językach.

W odpowiedzi Dyrektor wskazał także, iż w podległej mu jednostce nie stwierdzono przypadku nieuzasadnionego użycia środków przymusu bezpośredniego, a przy wymierzaniu kary dyscyplinarnej każdorazowo przeprowadza rozmowę z osadzonym, wysłuchuje jego stanowiska i dopiero wówczas podejmuje decyzję. Natomiast w kwestii problemów komunikacyjnych funkcjonariuszy Służby Więziennej i osadzonych cudzoziemców Dyrektor poinformował, że sytuacja ta z każdym rokiem ulega poprawie, gdyż funkcjonariusze SW coraz częściej potrafią porozumiewać się w języku obcym.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w Poznaniu wyjaśnił, że potrzeba przystosowania wybranych cel dla potrzeb osób niepełnosprawnych jest dostrzegana i w miarę możliwości wdrażane będą odpowiednie rozwiązania. W Areszcie Śledczym w Poznaniu w 2009 r. będą wykonane prace mające na celu likwidację barier architektonicznych w pawilonie A, co umożliwi dostosowanie wybranych cel do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W kwestii planowanych remontów Dyrektor Okręgowy poinformował, że

w 2009 r. zostanie przeprowadzony kompleksowy remont pawilonu C, natomiast remont kuchni ze względu na ograniczone środki finansowe możliwy będzie do zrealizowania dopiero w kolejnych latach.

Podkreślił ponadto, że wszystkie ustalenia zawarte w niniejszej *Informacji* będą monitorowane i wnikliwie badane podczas kontroli problemowych realizowanych przez specjalistów Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Poznaniu.